

Karl Marx

Elämäkerrallisia kuvauksia
W. Liebknechtin mukaan

Helsinki
Työväen Sanomalehti Osakeyhtiö

Karl Marx kahlittuna Prometeuksena, sidottuna painokoneeseen, Preussin kotka raatelemassa hänen maksaansa. Pilvisä leijumalta taantumusministerin istuimelta juoksivat nöröt. Vapautta janoovat Saksan kansat maassa. — Jivakuma Marxin toimittaman Reinin lehden laittautuksen johdosta.

(Prometeus oli kreikkalaisen tarun mukaan puolijumala, jota toi tulen taivaasta ihmisille ja rangaistukseksi tytkettiin kallioon, jossa korppikotka alati raateli hänen maksaansa. Vapaan sanan ja ajatuksen esikuvallinen marttyri.)

Marxin muisto.

Kumousmies. Pakolainen.

Maaliskuun 14 päivänä 1908 oli kulunut 25 vuotta sen miehen kuolemasta, jota uusi-aikainen sosialismi parhaanaan tunnioittaa ja jonka vastustajattin myöntävät viime vuosisadan merkellisimpään joukkoon kuuluvaksi.

Tässä on lyhyesti viitattu Marxin ulkonaisiin elämäkertapiirteisiin, kertoeltu pieniä persoonallisia juttuja Marxin ja hänen perheensä elämästä. Ne ovat kootut Wilhelm Liebknechtin muistelmista. Tämä näet vietti valtiollisena pakolaisena oppiaikansa Lontoossa niinä aikoina, jolloin Marx suoritti suurtyötään.

Marx syntyi 5 p. toukokuuta w. 1818 Saksassa Trierin kaupungissa. Isä oli juutalainen lakimies, jota kun Reinin maat vähän vapaamman Ranskan alaisuudesta siirtyivät ahdashentisen Preussin valtaan, piti parhaana kääntynä ulkonaisesti kristinuskoon. Menestyskellisten yliopistollisten opintojen jälkeen olisi tieteellinen opettajaura Marylle auennut, mutta kun vapaa

W. Liebknecht
nuorena vapaustaistelijana.

tiede oli Saksassa ahtaalla, astui hän politiikan palvelukseen. Vapaamielisen porvariston kustantamaa „Reinin lehteä“ toimitti hän w. 1842—43, kunnes se lafkautettiin hänen kirjoistensa takia.

Valtiollisena patolaisena eli ja tutki Pariisissa, josta karkotettuna oli Brysselissä perustamassa työväenyhdistystä. Kirjotteli sanomalehtiin ja julkasi kirj-

jojakin, kunnes taas sieltä karkotettiin. Laati elinikäisen ystävänsä Friedrich Engelsing kanssa w. 1847 „kommunistisen manifestin“, joka on suomalaisillekin lukijoille tuttu, — pitäisi ainakin olla!

Wallankumousvuosi 1848 toi hänet taas kotimaahan ja „Uuden Reinin lehden“ toimituksessa hän nyt ajoi proletariaatin ja wallankumouksen asiaa taantumushallitusta ja horjumaa porvaristoa vastaan. Seuraufena oli painofanteita, syntöksiä waltiopetoksesta, lehden lafkautus ja — maanpafo.

Ja Lontoossa, mailmankaupan keskussa, kapitalismin pääkaupungissa hän nyt selwitti työn ja pääoman wälit, selwitti niin, ettei sitä selwityspohjaa mitään wstawaitteet eiwätkä wäännökset ole tyhjäksi tehneet. Siellä hänet tapasi Liebknechtin. Tämä oli näet

taisteltuaan vapausotilaana lounaisessa Saksassa kesällä 1850 taantumuksen painuessa yli Euroopan, saanut pakko-tyhdillä „wapaasta“ Sveitsistä lörryhtää läpi Ranskan ja tuli Lontooseen. Marxin perheineen tapasi hän kommunistisen työväenseuran kesäjuhlassa Lontoon läheisöllä. „Isä Marx“ otti nuoren tulokkaan ankaran tarkastuksen esineeksi, katsoi tuikeasti filmiin ja tutki — hänen pääkallonsa rakennetta sormin. Nuorukainen kesti tuon mustaharjaisen leijonanpään katseen ja tutkinto muuttui iloiseksi jutteluksi.

Myös Marxin perheeseen tutustui Liebknecht samalla ja oli siitä saakka tämän, warattomanakin mieraanmaraisen kodin jokapäiväinen vieras. Erittäin ylistää hän Marxin kaunista, ylevää ja henkewää waimoa, jonka waiutus aikaisin äidittömäksi jääneeseen nuorukaiseen oli erittäin terveellinen, sillä — niin Liebknecht wakuuttaa — pakolaiselämä turmelee helposti ja wain tätä hymää seuraansa kiitti hän siitä, että tämä aika tuli hänelle siunaukseksi.

Seuraavana päivänä juhlan jälkeen istuivat Marx, Engels ja Liebknecht yhdistyshuoneuston yksityiskamarissa pihwin ja oluen ääressä ja silloin sitä wasta miestä mitattiin, jotta saataisiin selwille hänen rekrnyttiksi kelpoisuutensa. Marx ja Engels olivat lufeneet Liebknechtin artikkelin kesäkuun werilönlöystä Pariisissa 1848. Tutkijat julistivat hänet epäluulonalaiseksi pienporwarillisesta „demokratiasta“ ja „eteläafsalaisesta tunnehymistyksestä“ ja armostelivat hänen juttujaan ankarasti. Tutkittama torjui näitä epäluuloja, osotti

miten hänen oli käynyt pikkupormarien keskuudessa: kuinka Brentano oli kieltäytynyt ajamasta hänen asiaansa oikeuden edessä, kun hän syntettnä valtiopetosesta ja muista rikoksista ei tahtonut kieltää kommunistista kantaansa; kuinka pari kuukautta myöhemmin sama Brentano kesken kapinameteliä sytytti häntä murhanrikksestä, lähetti hänet Rastattin vangiluoliin ja kuinka eräs ystävä Brentanoa sittemmin ankarasti moitti siitä, ettei tämä suorastaan ollut toimittanut Liebknechtiä pika-oikeuden ammuttavaksi.

Tutkinto luisti sentään koko hyvin, pian oltiin luonnontieteitten alueella ja Mary pilkkaili europalaista voittoisaa taantumusta, joka luulotteli kufistaneensa vallankumouksen eikä aarnistanut, että luonnontiede valmisti uutta vallankumousta. Kuningas Höyrn hallitusaika, joka oli edellisellä vuosikadalla mailman mulistanut, lähenei loppuaan ja sen tilalle oli astumassa verrattomasti suurempi kumooja: sähkökipinä. Innostuneena kumasi Mary äsken näkemäänsä sähkömeturin mallia. „Nyt on arvotus ratkaisu“, huudahti hän, „seuraukset ovat arvaamattomat. Taloudellista vallankumousta tähtyy valtiollisen välttämättömyhdellä seurata, sillä tämä on vain sen ilmaus“. — Siinä materialistinen historiankäsitys lyhyessä wakuuttamassa muodossa esitettnä ja Liebknechtin epäilykset sen suhteen alkoivat haihtua.

Namupuoleen istuivat uudet ystämykset yhdessä, mutta paljoa ei Liebknecht ennättänyt nuffua ennenkuin hän nousi ja riensi katsomaan sitä erään kaupan alkunaan

aletettua sähkömeturia, josta Mary oli puhunut, tuota uusaikeista Troijan hevosta, jonka porwarillinen mailma riemuiten otti vastaan sofeudesaan, tietämättä että tuo kone oli tuoma sille turmion.

W. 1896, kun Diebfnecht näitä muistelmia kirjotteli, muisti hän, millä innoituksella he 1850 olivat ottaneet sähkömeturin vastaan, mutta — hänen tähtyni tunnustaa — pitkä aika oli kulunut eikä sähkö ollut vielä toonaan kuningas Höyrnä kufistanut. „Wallankumouksia ei tehdä kädenkäänteessä, — ja joka wallankumousta ennustaa, se aina erehtyn päiwämäärään nähden.“ Mutta vaikka Mary oliin profeetta ja vaikka hänen terävä katseensa tunkeutui tulevaisuuteen, ei hän kuitenkään koskaan ollut pomaaja. Ja kun „wallankumouksentekijät“ joka hetki huusivat: „huomenna se puhkee“, niin ei kukaan heitä niin werisesti iwannut kuin Mary.

Rauppapulat sentään pari kertaa narrasivat Marynkin ennustajapoholaisen ansaan ja silloin saivat towerit aiheen iwata, mikä taas häntä hywin suututti. Pääasiaan nähden oli Mary kyllä oikeassa, nuo pulat tulivat — mutta eivät määrääkään! Ja Mary on itse tieteellisesti osottanut, miksi ne wiipynivät.

Porwarillisen mailman suurta elinwoimaa ei kukaan ole niin tunnustanut kuin Mary. Ja Englannissa se näkyikin. Siellä on porwarillinen yhteiskunta puhtaimmin kehittänyt, siellä myös nähtyn, että porwarillinen yhteiskunta pysyn aikansa pöstyssä ilman armeijankin turmaa. Ja jos Saksan porwaristo hädiissään etsii Bismarckin sotilaswallasta apua sosialismia

mastaan, niin merkitsee se vain sitä, että se ei luota itseensä, vieläpä se mielettömyydessään yhä lisää armeijaa, sitä myllyntimeä, joka on porwarismailman symnyteen upottava.

Pienen, mutta kumaavan jutun kertoo vielä Liebknecht, sen, miten hän ei tullut tutuksi Marxin kanssa. — Heti helmikuun mellakan jälkeen 1848 oli Liebknecht kiirehtinyt Pariisiin. Runoilija Herwegh koki juuri „saksalaisia legionaa“, jolla piti marskitaman Saksaan viemään sinne vallankumousta. Liebknechtin 22-vuotiset aivot pitivät tuumaa sekä kauniina että mahdollisena ja hän yhti juoneen.

„Mutta — niin hän itse kertoo — samaan aikaan kuin minä menin permeen, oli toinen viisaampi, joka osasi katsoa kulisien taakse, ja hän teki voitavansa ehkäistäkseen tuon hullutuksen. Sillä hän oli käsitellyt tuuman lähteneen ranskalaisista porwaristafarmaltaisista, jotka halusivat lähettää hiiteen levottomat ainekset, ulkolaiset työläiset.“ — Tämä toinen oli Marx. He eivät silloin kohdanneet toisiaan, vaikka lähelläin olivat. — Myös kiroo Liebknecht porwarillista kumousromantiikkaansa, joka silloin esti häntä tutustumasta Heinrich Heineen, hän näet halveksi tätä, joka otti eläkettä vastaan — kuninkaalta, vaikka runoilijana olikin mullistaja. Myöhemmin ei Liebknecht enää saanut tilaisuutta häneen tutustua. Marx kuului Pariisissa samaan seuraviiriin Heinen kanssa ja kerrotaan, että tämän kuulu, Suomesakin tunnettu, imaruno „Saksanmaa“ on suureksi osaksi Marxin hengen inspireerama.

Opettajana ja kasvattajana

kehui Liebknecht Maryia. Tämä koetti saada oppilaansa maksuutetuiksi asiasta, jota hän esitti. Sitä paitsi hän 5—6 vuotta vanhempana ijältään „piteli pahoin“ nuoria poikia“, joka hänen laajain tietojensa ja mainion muistinsa avulla hyvin kävi päinsä. Ja iloinen hän oli, kun oli saanut „ylioppilaspoikasen“ liukkaalle jälle ja voi todistaa, kuinka surkea se yliopistosivistys oli.

Mutta hän opetti myös järjestelmällisesti. Ja kaikille aloille täytyi häntä seurata.

Vanhain ja uusien kielten alalla liikkui Mary kuin kotonaan ja pani usein pussein Liebknechtin, joka muka oli oikein kielten tutkija. Panipa hän tämän aika ah-
taalle, kun ei mies osannut espanjankieltä. Ei muuta kuin Don Quijote esille ja vanha poika tavaamaan. Ja oppia piti, sillä muuten aika kiivas Mary, „Mauri“ joksi häntä perheessä nimitettiin, oli kärsivällinen opettaja eikä hellittänyt ennen kuin toinen espanjansa osasi.

Uusissa kielissä oli Mary koko mestari, kirjotti englantia ja ranskaa kuin jaksaitin. Hänen artikkelinsa New-Yorkin „Tribuneen“ ovat parasta englantia ja kirjansa Proudhonia vastaan, „Filosofian kurjuus“ parasta ranskaa. Lontoossa opetteli hän vielä venäjänkieltä, yrittäpä Kremlin sodan aikana lukea arabian- ja turkinkieliäkin, vaikka se jäi kesken.

W:na 1850—51 esitti hän „kommunistisessa työväenseurassa“ luentosarjan taloustieteestä noudattaen fittemmin „Kapitalisssa“ kehittämänsä suunnitelmaa. Marx vihasi „helppotajuisuutta“ (Bulgarisierung = rahanomaisuus), jos sillä tarkotettiin tieteellisen tarffuuden menettämistä, jotta muka „kanssa“ paremmin ymmärtäisi. Mutta todellisen kansantajuisuuden tyronn oli hän itselleen hankkinut. Hän osasi sanoa sanottamansa selvästi. Selkeä ajatus vaatii selvään muotoon puheutumista.

Marx luennoi noudattaen tarffaa suunnitelmaa. Hän esitti lyhyen lauseelman ja kehitti sitten sitä lauseemmin wälttäen kaikkia työmäelle outoja lausetapoja. Sitteen kehotti hän kuulijoita kyselemään. Jos ei kehotusta noudatettu, alkoi hän itse kyseillä ja saamansa vastausten perustalla täytti aukot, niin että kaikkien piti lopuksi olla asiasta selwillä Ydinlauseet kirjotti hän kernaasti mustalle taululle.

Sittemmin wieraantui Marx tuosta seurasta, kun sen henki hänen mielestään käwi lahkolaiseksi. Siitä oli riitaa hänen ja Liebknechtin kesken, tämä kun tahtoi olla näitä pakolaisia lähellä ja antoi siellä opetusta. Marx oli kyllä erittäin suvaitsewainen toisten mielipiteitä kohtaamaan kommunistisen katsantotaman puitteisssa ja sieti kyllä vastawäitteitä, waiikka hän wäiteltäessä wäliin kimmas-tuikin. Liebknecht taas oli itseksään iloinen, kun sai wäliin nawaasti wastattua, — tuollaisen woimakkaan luonteen rinnalla tulee näet heikompi helposti alenta-waan riippuwaisuuteen. „Marxilaisia“, jotka usein oli-

mat häntä itseään „marxilaisempia“, ei Mary tietänyt ja Liebknechtia piteli hän pahoin ja syytti tämän tehneen wirheellisiä myönnötyksiä kommunistiliiton jäsenten kirjaille opeille. Kun Liebknecht selitti tahtoneensa olla välittäjänä työväen ja Maryn kesken, pyysi tämä päästä moimesta välitystoimesta; jos hänellä oli mitä työväelle sanottavaa, niin sanoi hän sen kyllä itselin. Liebknecht ilmotti taas pitävänsä oikeutenaan palwella puoluetta oman mieltensä mukaan ja ottaa työläiset sellaisina kuin ne olivat. Kina muuttui ihan ilmiriidaksi ja Liebknecht pyysi kuukausia poisja Maryilta. Lapset, joitten suureen suosioon hän oli päässyt, tapasivat hänet kerran kadulta ja kulettivat kotiinsa; miehet löivät nauraen kättä eikä siitä asiasta enää riideltty. Toisen kerran oli heillä tosi riita vielä w. 1874, kun Liebknecht Saksan palaneena piti wälttämättömänä myönnötyksiä tehden yhdistää työväenliikkeen tasawäiset suunnat yhdeksi puolueeksi. Sotwinto-ohjelmaasta suutui Mary puhasti, mutta Liebknecht wäittää, että Mary ei kaukaa käsin woinut sen menettelyn wälttämättömyyttä ymmärtää, ja sitä paitsi ei oltu periaatteista tingitty, olihan wain yksitwiskohtiin nähden tehty myönnötyksiä, jotta periaate siitä woitaisi. Ja Liebknecht selittää lähimmän tulewaisuuden osottaneen hänen menettelynsä oikeaksi, muutamaassa muodessa selweni periaate jo noille toisillekin ja 1870-luvun lopulla olisi ohjelma mainittawitta erimielisyyksittä saatu puhdistetuksi, mutta sosialistilakien sortokauden takia lykkäntyi se 90-luvulle.

— Marykin tämän sittemmin myönsi ja iloitsi hawai-

tešsaan Saksan työväen käymän kansainvälisen liikkeen etupäässä.

Puhuja ei Marx ollut, mutta Haagin kongressissa w. 1872 kuuluu hän puhuneen hyvin — Liebknecht ja Bebel istuivat silloin wankilassa, kun olivat waltiopäimillä wastustaneet Preussin walloituspolitiikkaa.

Jotkut wäittävät, ettei Marxilla ollut „tyhliä“. Sen johdosta selittää Liebknecht, etteivät hänestä ehkä kaikki kaunopuhujat ja puheenparfiritarit pidä, kun ei wät häntä käsitä, jaksu seurata „hänen henkensä lentoa tieteen ja intomielen korkeuksiin eikä inhimillisen kurjuuden ja alhaisuuden matalimpiin syronyksiin“. — Tyhli on mies itse — Marxin tyhli on Marx. Hän heitti pois waimulla ja työllä kotoon saamansa oppilauseen, heti kun huomasi sen olewan epätarkan tai wirheellisen. Kun ei hän osannut teeskennellä eikä näytellä, oli hän oma itsensä tyhlisään kuten elämässäänkin. Ja waiikka hän käytti erilaista kirjotustapaa — aineen laadun mukaan — taloustieteellisessä teoksessa kuin waltiollisessa kiiistikirjotuksessa, oli hänen tyhlillään aina yhtenäisen persoonallisuuden leima. — Joka taas walittaa „Kapitalin“ raskaasta, waikeasti käsitettävää tyhliä, hän tunustaa siten oman laiskuutensa ja yhtenemättömyhtensä ajatteluun.

Liebknecht mainitsee esimerkkinä Marxin mainiosta tyhlistä hänen kirjansa Napoleon III:n waltiokaappausta wastaan ja wertailee sanoja peitsiin ja nuoliin, jotka wihan, halweksimisen ja wapaushehtkun woiwulla jattuwat määräänsä ja puretuwut sywälle lihaan. Ja

eräässä toisessa „Herr Bogt“ nimisessä valtiollisessa kirjasssa on tynli huumorin leweää, nauramaa imaa.

Marx pani erittäin suuren merkityksen puhtaaseen, hyvään kielenkäyttöön. Kirjallisuuden mestarit Goethe, Lessing, Shakespeare, Dante, Cervantes, joita hän joka päivä luki, auttoivat häntä pitämään tynliään mallikelpoisena. Eikä hän tynllin voinut moittia Saksan kinnaseja ja yliopistoja, kun tapasi Liebknechtin kirjottamasta huonoa saksaa.

Suolellisesti ja kauan haki hän oikeaa sanontatapaa, vihafi tarpeettomien vieraskielisten sanain kättöä, waiikkei itsekään sentään niistä ollut vapaa. Mutta monta onnistunutta sanamuodostelmaa ja yhdistystä on hän „Kapitalia“ warten itse keksinyt.

„Nuorilta“, joitten suhteen asettui opettajaksi, waati Marx paljon. Niin pian kuin hawaitfi jonkun tiedoissa aukon, riensi hän keksimään keinoja sen täyttämiseksi. Jos oltiin kahden, pani hän täyden kuulustelun käyntiin. Eikä se ollut leikkiä. Ei koskaan hänen seurasaan ollut jotain oppimatta, sanoo Liebknecht, sen yhteydessä, että ruumiillisesta nälkäkuolemastakin usein hänet myös Marxin koti pelasti.

Eipä ihme, että hän sitä seuraansa raskaatkin, wieläpä siihen määrin, että kieltäytyi lähtemästä Amerikkaan, jossa häntä odotti toimittajanpaikka edullisilla ehdoilla. Towerinsa Bauer, joka koitti häntä sinne puuhata, kätti ilkenksiäkin. Kirjotti: „täällä olisit vapaa mies, voisit saada itsenäistä kunnollista työtä aikaan. Ja siellä? Leikkipallo — aasi, jonka annetaan

suorittaa kuormankantajan töitä ja jolle nauretaan takana. Miten on laita jumalanvaltakunnassanne? Ylinnä on valtaistuimella kaikkitietävä Dalai Lamanne Marx. Sitten ei pitkään, pitkään aikaan mitään. Ja sitten tulee Engels. Ja sitten taas pitkältä tyhjää. Ja sitten tulee Wolff *). Ja sitten taas pitkältä tyhjää. Ja sitten tulee ehkä „tunteellinen aasi“ Liebknecht.“

Ei auttanut tämäkään woide. Liebknecht vastasi ettei hänellä ole mitään vastaan olla miesten jäleissä, jotka ovat toimittaneet enemmän kuin hän, mutta että hän mieluummin on sellaisten seurassa, joista voi jotain oppia ja joihin voi katsoa ylöspäin, kuin sellaisten seurassa, joihin pitäisi alaspäin katsoa, ja jommoisia se seura Amerikassa olisi. Ja hän jäi. Ja otti oppia.

Suosiota

ei Marx tamotellut, halveksikin, sillä hän ei ollut turhamainen. Hän tiesi, että niin kauan kuin tosisosialistinen ajatus tapa ei ollut päässyt läpäisemään työväen joukkoja, on niidentkin hetkellinen mieliala horjahteleva. Semmoista oli Marxin aikana, työväki kului ylimalkaisten puheenparvien ja tunteeseen vetoovain haaveilijain kerkassa — nyt alkaa jo olla toisin, kun työväki sosialidemokratian vaikutuksesta tietää, mitä tahtoo.

Marxin mielilause oli ylväs rivi Dantesta: „Käy tietäsi ja anna ihmisten puhua!“ Liebknecht sanoo:

*) Wilhelm Wolff, „kasematti-Wolffiksi“ nimitetty, oli ollut „Uuden Reinin Lehden“ toimituksessa, Marxin „unohtumaton ystävä, rohkea, uskollinen, jalo köyhälistön esitelmäsi“, kuten Marx lausuu omistaessaan hänelle Kapital-kirjansa.

„Tunteeton iskuja, töntäyksiä, säästen ja luteenpistoja vastaan ei ole kukaan, ja kuinka usein mahtoikaan Marx, tietäen kulkewansa joka taholta ahdistettuna, elantohuolien kalwamana, ilman että työväenluokkaan suuri joukko, jonka vapautustaiistelua warten hän hiljaisina öinä aseita tafoi, häntä käsitti, wieläpä monasti hänet hylkäsiin juosteissaan tyhjain kielenpiekijäin, laiskojen pestureiden jopa awoimien wihollistenkin jäleissä — kuinka monasti mahtoikaan hän yhäin köyhässä, proletarissa työhuoneessaan muistella tuota runoilijan lausetta itselleen rohkeisuksi ja ammentaa kseen uutta voimaa edelleen.“

Hän ei erehtynyt. Toisin kuin satujen prinsssi, joka metelin taia tieltään käännähti, astui hän edelleen ja sai witon. Ennen kuolemaansa sai hän nähdä tyhwönsä lohoawan ihanaksi laihoiksi, jota me nyt saamme niittää.

„Kaunopuhujia“, puheenparfilla ratsastajia ei hän tietänyt, ja tenet hän kerran „fraasimestariksi“ nimitti, sen kanssa oli myös hänen wälinsä selwä. Joka paikassa terotti hän nuorten mieleen, että on johdonmukaisesti ajateltawa ja puettawa ajatukset selwään muotoon, ja sitä warten on opiskeltawa, tutkittawa.

Silloin oli juuri rakennettu Brittiläismuseon komea lukusali loppumattomine kirja-aarteineen — ja sinne, missä itse joka päivä istui, ajoi Marx oppilaansakin. Ja samaan aikaan kuin muut pakolaiset tekivät maailmaa mullistawia suunnitelmiaan ja juonuttivat itseään joka päivä huutamalla: „huomenna se puhkee“ — istui tämä Marxin „roswoiksi“ ja „murhapolttajiksi“ ju-

listettu piiri tuossa suuressa kirjastossa taasen aseita ja malaen pommeja tulevaisuuden tietotaiistelun varalle.

Liebnecht, josta juuri tämän opiskelun perusteella tuli „Vorwärtsin“ pätevä toimittaja, kirjottaa: „monasti ei ollut ruoanpalaa ruumiissa, mutta museoon oli silti mentävä — olihan siellä edes mukavia tuoleja ja istuimia ja talvella miellyttävää lämpöä — jota fotoa puuttui, jos ylipäänsä jotain nurkkaa voi „kodikseen“ nimittää.“

Opettajana Mary myös otti selville, oliko toinen edistynyt työssään. Liebnechtille, joka tutki Englannin ammattiyhdistysten historiaa, ei hän antanut rauhaa, ennentuin tämä piti asiasta pitkän esitelmän laajemmalle piirille. Ei hän kiitellyt, — muuta kuin joskus säälisiä. Mutta jos ei hän masentanut maahan asti toista, niin sai olla tyytyväinen, ja jos hän ryhtyi keskusteluun, oli siinä kiitosta kyllin. Hän osasi olla ankara viemättä rohkeutta kokonaan. Oma armostelua osasi hän myös herättää eikä sallinut heittäntyä itsetytymäisyyteen.

Politiikka

oli Marylle vakavaa tutkimusta. Kannunvalajia ja kannunvalamista vihasi hän sydämeästään. Historia on kaikkien, ihmisisä ja luonnoissa vaikuttavain voimien, ihmisajatuksen, ihmisintohimojen ja ihmistarpeiden tulos. Poliitiikka on teoriassa näiden miljonain, „ajan kangaspuiilla“ kutovain, tekijäin tuntemusta ja käytännössä tähän tuntemukseen perustuvaa toimintaa. Se on sovellettua tiedettä, tieteitten tiedettä. Ja kui-

tenkin luulee jokin aasi olevansa suuri poliitikko ja valtiomies — tai sanomalehtimies. Näihin toimituksiin ei muka tarvitse olla mitään oppinut, syntynyt vain!

Marx ihan raimostui puhuessaan niistä tyhjäpäistä — usein „suuriksi“ sanottuja — jotka parilla sanakäänteellä arvelevat kapakanpöydän ääressä, sanomalehdissä, kansankokouksissa ja parlamenteissa ohjailemansa mailman kottaloita. Onneksi ei mailman meno heistä välitä. — Marx itse oli sanomalehtikirjeissään ja kirjois-
saan toista maata. Esim. voi verrata Victor Hugon ja hänen esityksiään Napoleon III:n valtiokaappauksesta. Edellinen pelkkiä fraasihirviöitä ja hirviöfraaseja, jälkimmäinen tynni, mutta vihan voimaa täysi. Victor Hugon kirjaa „Napoleon Bieni“ meni nopeasti 10 painosta, mutta on se nyt unohdettu. Marxin kirja on välttämätön historian tutkijalle ja armoltaan pyhä.

Ympäristöstään riippuva, kuten kaikki ihmiset, oli Marxkin, ja siksi voikin hän vain Englannissa, kapitalismin perikuvallisessa maassa puolen vuosisataa sitten, tunkeutua niin syväälle kapitalistisen talousjärjestelmän juuriin. Liebknecht ylistää onneaan, kun sai oppi-
seurata sitä kehitystä mikä tapahtui Marxin monipuolises-
sa sivistyksessä koko tämän rikkaan ja monipuolisen elämän vaihtuessa häneen.

Darwinin tutkimuksen käsitti Marx ensimmäisten joukossa. Jo ennen v. 1859, jolloin „Lajien synty“ ilmestyi — omituisen yhteensattuman takia samana vuonna kuin Marxin „Valtiotalouden armostelua“ — oli Marx

tunnuksen Darwinin uraa uurtaman vaikutuksen. Tämä tutkijapiiri syventyi luonnontieteeseen ja kävivät he joukolla luonnontieteellisillä luennoilla fysiikkaan ja kemiaan perehtymässä. Liebknecht kertoo tämän seikan siksi, että jotkut ovat väittäneet Marxin kateudesta väheksyneen Darwinin ansiota. „Marx oli oikeamielisin ja avarasydämmisin ihmisistä, milloin oli armosteltava toisten ansiota. Kateutta samoin kuin turhamaisuuttakin tunteakseen oli hän liian suuri. Wain walheellista suuruutta, teennäistä mainetta, kenenemättömäin komeilemista, vihasi hän jymästi — kuten kaikkea walheellista ja wäärennettyä.“

Aina itseään. — Ahkera.

Marx oli — niin Liebknecht wakuuttaa — niitä harvoja hänen tuntemistaan suurista, pienistä ja keskinkertaisista ihmisistä, joka ei ollut turhamainen. Hän oli siihen liian suuri ja woimakas — ja kai myös liian nlmäs. Hän ei koskaan pöyhkeillyt, ja oli aina omaa itseään. Lapsen lailla ei hän osannut käydä naamioituna eikä teeskennellä. Paitsi milloin oli yhteiskunnallisista tai waltiollisista syistä muutoin wälttämätöntä, lausui hän ajatuksensa ja tunteensa täysin ja häikäilemättä julki, ja hänen kaswonsa ne muuten ilmaisivatkin. Ja jos joskus piti pidättää itseään, niin osotti hän siinä niin lapsellista taitamattomuutta, että se suuresti huiwitti ystäviä. Diplomaattiksi ei hänestä ollut,

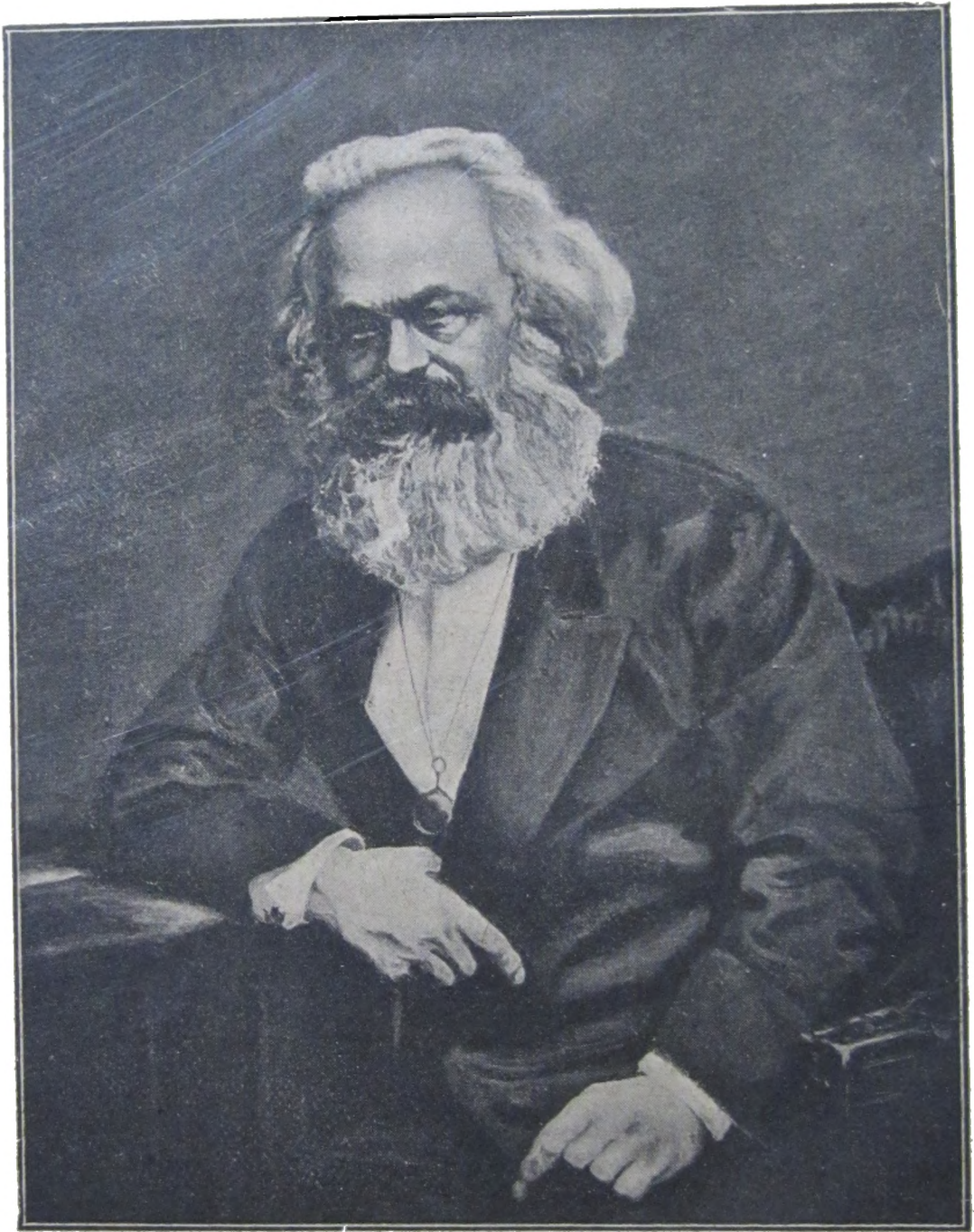
waikka tai oikeammin koska hän oli suuri poliitikko. „Mailman suurimmalla yhdyskunnalla, Pohjois-Amerikan Yhdysvalloilla, ei ole diplomaatteja ja taantumussellisella Wenäjällä ovat parhaat semmoiset!”

„Ei ole ollut vakaisempaa miestä kuin Mary, hän oli henfilöity totuus. — „Sivistyneessä” yhteiskunnassamme, jossa vallitsee yhtämittäinen sotatila, ei aina voi totuutta sanoa — siten antaisi vastustajalle aseet käteen — mutta waikka ei aina voikaan totuutta sanoa, ei silti tarvitse valehdella. En voi aina sanoa, mitä tunnen ja ajattelen, mutta ei minun silti tarvitse sanoa, mitä en tunne tai ajattele. Edellinen on viisautta, jälkimäinen teeskentelyä. Mary ei koskaan teeskennellyt. Hän ei yksinkertaisesti osannut — oli kuten turmeltumaton lapsi. Ja „suureksi lapsekseen” hänen waimonsa häntä nimittikin“.

Näyttelemistä ihmisistä ei Mary pitänyt. Suویتarwaa oli, kun Louis Blanc tuli käynnille Marylle. Mary pukeutui toisessa huoneessaan ja katseli rouvineen omen raoista, kuinka tuo pienikasvuinen historioitsija ja poliitikko etuhuoneessa keikaili, otti peilin edessä asentoja ja ihaili itseään. Kun pariskunta oli aikansa tälle näytelmälle nauranut, rykäsi Mary kowasti talonsa ilmaisuksi, niin että keikailija ennätti hypätä pois peilin luota ja kauniilla kumarruksella tervehtiä sisään astuwaa isäntää.

Useimmat ihmiset näyttelemät julkisessa elämässä, herraskaiset warsinkin. Työkanja on luonnollisempaa. — Walokumista voi myös tämän asian hawaita.

„Kaikkien maitten köyhälistö liittykää yhteen!“

Karl Marx

Jäljennös erään venäläisen puoluetoverin maalaamasta kuvasta, jonka toverit ovat lahjottaneet Helsingin Työväenyhdistykselle.

Kuinka moni niistä on kuvattaman näkönen? Kufin näet koettaa komeilla jollain ryhdillä kuuissa. Jos sitten wertaa kuvaa ja ihmistä, voi päättää, kuinka paljon kufin näyttelee. Maryn kuvat osottawat, että hän aina oli samallinen.

„Nero on ahkeruutta“, on joku sanonut. Se ei taida olla aivan oikein, mutta suureksi osaksi on. Työtä tekemätön nero on loistava saippuakupla. Todella merkitsevät ihmiset ovat ahkeria ja työskentelevät paljon. Mary oli ainakin tällainen. Hän teki työtä tuhottomasti, ja kun päivät eivät riittäneet, jatkoi hän öillä, väliin aamuun asti. Hänen waimonsa koetti estellä, mutta woimakas mies nauroi wain. Mutta tämä walmonta se hänen suuretkin woimansa murtti, wiisissä kymmenissä ollen iumeni terwendellisiä häiriöitä ja lääkäri käski nukkumaan ja käytkentelemään.

Mutta niin pian kuin terwendys taas palasi, alkoi työtö. Ja kun ei hän sitä enää kestänyt, työskenteli hän laiket päivät. Käwelymatkoilla oli hänellä muistikirjamufana ja tuon tuostakin teki hän muistiinpanoja. Ja hänen työtapanensa oli perinpohjaisista. Jo siihen aikaan nähden, minkä Mary työhönsä käytti, voi sanoa, kuinka paljon arwoinen hänen työnsä on. — Ja mitä on porwarillinen yhteiskunta siitä työstä maksanut? Neljäkymmentä vuotta teki hän „Kapitalia“ ja Liebknecht wakuuttaa, että huonoimmin palkattu päiwäläinen on saanut enemmän työllään irti, kuin Mary wiime wuosisadan toisesta merkitsewimmästä tieteellisestä teoksesta (toinen on Darwininin työ). Tiede ei ole hutilustyötä,

ja kuinka voikaan maatia, että porvarillinen yhteiskunta palkitsi kunnolla oman kuolemantuomionsa kirjottamisen!

Marx ja lapset. Sairaus, kuolema.

Voimakkaitten ja terveitten luonteitten lailla piti Marx paljon lapsista. Hän oli hellä isä ja leikitsi usein tuntikausia lastensa kanssa. Mutta myös mie-
raita, warfinkin amuttomia, kurjuudessa olevia lapsia kohtaan tunsi hän syvää hellyyttä. Kaupungilla kuljettaessa poikkesi hän usein seurasta silittelemään jonkun ryysyressun tuffaa ja pistämään lantim tämän kouraan. Mikä myöten oppi hän kyllä epäilemään kerjäläisiä, joista useat ovat rikkaita keinottelijoita, mutta jos kerjuri, petkuttajakin, tuli itkewä lapsi käsiwarrella, sai hän lahjan.

Hänen hellyytensä heikompia sorrettuja kohtaan saattoi hänet välistä pulaan. Kuljettiin raitiotiellä, kun äkkiä kuului naisääni huutawan: „murhaa, murhaa“. Marx oli samassa liikkeellä ja isti suoraan naista takaa ajawan miehen kimppuun. — Mutta nyt oli asian laita se, että kysessä oli juopuneen pariskunnan tappelu. Pian sopivatkin nämät ja kääntyivät Margia vastaan, jopa yllättivät ympäröivää joukkoa tämän kimppuun ja kuului murinaa „kivotun ulkolaisen“ sekaantumisesta toisten asioihin. Nainen kävi jo Marxin komeaan partaan käsiksi ja wain parin lonstaapelin

tulo vapautti hänet ikävyyhdistä, joihin helläsydämyksyys oli hänet saattanut.

Täntyi nähdä Mary lastensa joukossa saadakseen täyden käsityksen tämän tieteen sankarin syvästä tunteellisuudesta ja lapsipuhtaasta luonteesta. Vapaina hetkinään, etenkin kävelymatkoilla, kanteli hän niitä ja leikki sekä mellausti rajusti — oli lapsi lasten joukossa. — Hänelle oli lasten seura virkistykseenä. Ja kun omat lapsensa olivat kuolleet tai kasvaneet isoiksi, tulivat lastenlapset tilalle. Siki hatussa sai hän ravata pientä pihapuiستoa ympärinsä, kun hänen lemmikkinsä, tyttärenpoika Jonni, komeni hänet „omnibusiksi“, jota Engels ja Liebknecht hewosparina wetivät ruostan winhuessa, jos laiskuutta ilmeni.

Lasten ja naisten seurassa walitsi Mary huwittawalla huolellisuudella sanansa, vaikka hän muuten kängti koko lailla „wahmaa fieltä.“ Liebknecht ja muut palolaiset olivat hurjanpuoleista joukkoa, jonka jutut eivät aina olleet kaikkein kainoimpia. Wäliin pistivät he lauluksi, mutta kun jotain saksalaista „hanssinjuttulaulua“ weisattiin, saattoi Mary sen äkkiä keskeyttää, jos huomasi lasten olewan lähellä, vaikka nämät olivatkin niin pieniä, ettei heidän „siweellisyytensä“ olisi haittaa kärsinyt.

Näissä asioissa ei rouwa Mary ymmärtänyt leikkä. Hänen katseensa teki semmoisessa tapauksessa ihmeitä. Rouwa Marylla oli tomeruusjoukkoon ehkä suurempikin vaikutus kuin Marylla itsellään. Hän oli näille yksinäisille palolaisille äiti, ystäwätär, uskottu,

neumonantaja. Liebtnecht wakuuttaa, että hän oli naisen ihanne.

Eräälle pafolaiselle, „punafelle Wolffille“, sattui kerran nolo feikkailu. Hän näki illalla jolakan naishenkilön afelewan. Mies halusi, noudattaen Pariisilaislapojaan, hanftia itselleen hieman naisfeuraa ja — ifti kiinni. Mutta — lauhiftus! Nainen oli rwa Mary. „Siis wiefkoon, fe fe oli“, kertoi hän tovereille. — „Mitä fe fanoi?“ — „Ei mitään, perhana foikoon“. — „Mitä finä teit? Pnyfittkö anteefi?“ — „Siis wiefkoon, minä juofin tieheni“. Eikä hän puoleen wuoteen tullut Maryille, waifta rwa M. nauroi mafeafti tofo jutulle ja etenkin miehen älliftyneelle naamalle.

Näitten perhe-elämäkumausten joukofsa ferrottafon feuraama fakkipelijuttufin. Mary oli mainio tamen pelaaja ja pelafi fakkiafin, mutta fiinä hän koetti yllätyskellä peittää puuttuwaa taitoanfa. Pafolaisilla oli runfaafti aikaa ja he pelafivat paljon fakkia. Mary oli jofkus mukana. Jos hän sattui häwiämään, wimmaftui hän wäliin ihan riimatufi. Kerran oli hän feftinyt mieleftään nerokkaan fakkivedon, jolla woittifin toifet, kunnes nämät oppivat puolufutamaan. Liebtnecht woitti wihdoin, mutta filloin waati Mary häntä feurawana aamuna jatkamaan. Namulla alkoivat he Maryn afunnoffa ja pelafivat myöhään yöhön. Tuftin woi-leipiä ennättiwät haukkaamaan. Mary oli parantanut metoodiaan ja woitti enfin komeafti. Mutla alkoi fitten häwitä ja fuuttui. Laftoi jattaa wielä yöllä, mutta filloin tuli talon diktaattori, työktimeftari Seenu ja fa-

noi että „nyt lopetetetaan.“ Ja häntä täytyi totella. — Rouvaa ei ollut nähnyt koko päivänä.

Toisena aamuna tuli Leenu Liebknechtille ja toi rouvalta terveisiä, ettei pitäisi pelata sakkia Margin kanssa illalla, sillä jos hän häviää, on hän ihan tietämätön. — Sakkipeli jäikin, kun pakolaiset saivat säännöllistä työtä ja Liebknecht sanoo havainneensa toiseksi Lesjingin lauseen, että sakkipeli on „peliksi liian vakavaa ja vakavaksi taas liian leikkiä“.

Leenu oli Marxin kodista lähtien seurannut pariskuntaa kaikissa vaiheissa ja häntä ei pidetty palkollisena, vaan täytenä perheen jäsenenä. Saipa hän väliin suorittaa diktaattorinkin osaa rwa Margin hallituksen alaisena. Sattuipa niinkin, että Margin ollessa vihoissaan jostakin kukaan muu ei uskaltanut mennä hänen luokseen kuin Leenu. Mutta tämä meni ja luki laia, kunnes raimostunut leijona keskeytyi

Lapsille oli hän toinen äiti ja pakolaiset kiittivät hänen työkittaitoaan, sillä ruoka oli heille sangen tärkeä pääkappale.

Perhe lähti tavallisesti vieraineen sunnuntaisin huvittelemaan luonnon helmaan. Silloin sitä iloa pidettiin. Leikittiin, juostiin ja mellaettiin lasten kanssa sekä popsittiin puhtaaksi Leenun eväskorin sisältö, jossa sunnuntaikerkkuna tavallisesti oli wafikanpaiisti. Syötyä tarinoitiin kirjallisuudesta ja kaikesta muusta kuin poliitikasta, — siitä tahdottiin olla lemosa. Mary oli mainio kirjallisuuden tuntija. Lateli ulkoa pitkät jutut Dantesta ja esitti rouwansa kanssa Shakespearea. Koti-

mattalla laulettiin kansanlauluja ja „isänmaallisia“ marsseja.

Viikuttavia lukea ovat kuvaukset lasten kuolemasta. Ettenkin koski Margiin kowin Pariisissa syntyneen Edgarin, heikon mutta henkewän, lahjakaan pojan kuolo 7-vuotijena. Hän oli aluksi ihan lohduton.

Tähän lasten kuolemaisuuteen oli syynä Lontoon ilma eikä perhe warattomuuden takia voinut muuttaa pois. Köyhyyks oli osaltaan mukana. Kerrankin tähtynyt rouva Margin juosta lainaamaan rahaa kuolleeseen lemmitityttärens arkkua warten. Tuskiansa kuwasi hän muistelmisssa surren, että lapsiparalla ei ollut syntjesään ollut kehtoa, saipa hän odottaa wiime asumustakin.

Liebfnecht kertoilee joukon näitä köyhyyšnähtteitä, kuinka Margin tähtynyt wäliin wiedä panttiin rouwansa perheeltä saadut hopeakalut y. m., osottaakseen walheeksi panetteluhuhun, että Mary muka eli hywinwoinnisssa wälittämättä siitä köyhälistöstä, josta kirjoisssa puhuu. Usein oli punta (25 mk.), jonka Mary Amerikasta sai sanomalehtikirjeistään, hänen ainoa wiikkotulonsa.

Näitten surullisten seikkain jälkeen kerrottaoon pieni tupakkafasku. Mary tupakoi mahwasti ja säästäwäisnyksparokosta poltti hän niin huonoja sikareja, että toisia ihan lauhistutti. Kun hän kuitenkin luuli olemansa erinomainen tupakantuntija, narrašiwat tomerit häntä kerran mahwasti. Se ostiwat mitä surkeimman sikarin ja tarjosiwat sen „parhaana hawannana“ Maryille, joka pahaa aawistamatta imi mielihalulla ja fiitti kowin. Wasta parin päivän päästä selitettiin hänelle

asian laita ja pilkattiin mahvasti. Mary ei uskonut heitä, vaan wäitti polttaneensa hyvän hawannan!

Tämä tupakkahimo se myös osaltaan, walmomisen rinnalla, heikensi Maryn terveyttä. Lääkärin määränneestä tähtyi hänen myöhemmällä ijällä käydä kylpypaikoissa, matkustipa hän etelä-Ranskaan ja Afrikan terveyttä hakemaan. 1877 piti hänen lähteä Karlsbadiin kylpemään, mutta hänelle ilmoitettiin, että hallitus aikoi hänet sieltä karkoittaa! Ei siis „isänmaa“ sallinut 60-vuotisen ukon tulla terveyttään hoitamaan sen alueelle. W. 1880 oli rwa hyvin heikkona sairaana ja Maryä kohtasi ankara keuhkopuussin tulehdus. Uskollinen Leenu ja tytär Eleanor, rwa Uweling, hoitelivat heitä walmoen yötä päiwää wiikkoausia.

Mary woitti taudin ja jaksoi istua kuoleman tyngissä kiihturan waimonsa wuoteen wiereessä. Tämä, sumultaan von Westphalen, joka oli ollut hänen lapsuutensa leikkitoreri ja nuoruutensa lemmitty, hänen waimonsa ja kaisen pafolaispuutteen waimojen jafaja, uskollinen elämäntoreri, onnellisen kodin sielu, oli kuolemassa. Ja 2 p. jouluf. 1881 katkesi hänen elämänsä lanka. Kun Engels saapui taloon sen jälkeen ja kuuli tapauksen, sanoi hän tyttärelle: „Mauri on myös kuollut“.

Ja todellakin murtui silloin Maryn elämän woima. Hän taisteli tarmolla pysyäkseen pystyssä, jotta saisi pääteoksensa walmiiksi, mutta kun hänen rakas tyttärensä Jennynkin kuoli, murtui hän yhä enemmän ja keuhkotulehduksen mellein jo kestittyään nukahtikin hän 14 p. maaliskuuta w. 1883 rauhallisesti lepotuoliinsa.

Mary haudattiin eräälle Lontoon hautuumaalle, jossa yksinfertainen marmoritaulu ilmaisee, että finä rinnakkain lepäävät Mary vaimoineen, pieni tyttären poika ja Leenu. Tämä, joka w. 1890 kuoli 67 ikäisenä, siis seurasi heitä hautaan saakka ja Marxin tytär muistuttaa Siebknehtille, kun tälle kertoi kotoisia muistojaan, ettei tämä wain unohtaisi Leenua. Eikä unohdakaan Siebkneht tätä 40-vuotista ystävää, joka wäliin jatkoi pienen kasjansakin pakolaisten kanssa, milloin ei Marxin talossa juuri tarwittu, sillä silloin ei Leenulta mitään muille liennyt. Ja useinpa hänen taitonsa parsi pakolaisten ryhysistä taas joskikin aikaa kelpaawat maatteet.

Marxin hauta

Engels ystävä.

„Ei voi ajatella Engelsiä ilman että Marx heti muistuu mieleen ja päinvastoin“, lausuu Marxin wämy, ranskalainen puoluetoveri Paul Lafargue. He muodostivat ikäänkuin yhden elämän, vaikka olivatkin sängen itsenäiset ja toisistaan hyvin eroavat luonteet. Heidän yhteistyönsä alkoi w. 1842, yhdeksä he olivat pakolaisia Pariisissa ja Brysselissä ja kirjewaihdoilla he seurustelivat, milloin eivät olleet yhdessä.

Friedrich Engels oli syntynyt w. 1820 ja jo aikaisin tutustunut waltiotalouteen sekä Englannin työläisten asemaan, josta 24 ikäisenä oli kirjottanut ansiookkaan teoksen. Myöhemmin täytyi hänen elinkeinoonsa siirtynä isänsä liikkeeseen Manchesteriin, jossa aamupäivät oli liifemies suuressa mailmassa ja iltapäivät kumousmies ja tutkija kaupungin laidalla olemassa kodiissaan. Sinne kokoontui sunnuntaisin weljelliseen pöytäseuraan, jossa herttaisa isäntä piti loppumatonta iloa yllä, matkustamia puoluetowereita ja kaitenmaalaisia pakolaisia, m. m. irlantilaisia salaliittolaisia, Engelsin waimo näet oli irlantilainen.

Oltuaan w. 1848 „Uuden Reinin lehden“ toimittuksessa pakeni hän w. 1849 Italian kautta laiwalla uudelleen Englantiin. Kun Marx asettui Lontooseen, hoidettiin heidän ystämyyttään jokapäiväisellä kirjewaihdoilla, ja kun Engels waan pääsi, lennätti hän Lontooseen tullen joka päivä Marxin luo määrääitään. Yhdessä he sitten lähtiwät käwelylle tai huonon ilman

sattuesä aštelimat Marxin huoneessa kumpikin eri ra-
taansa nurkasta nurkaan ristikkäin. Ja siinä he jakoi-
mat viisautta, kertoivat tutkimustensa edistymisestä ja
neuvottelivat. Kuffarokin oli heillä usein yhteinen.
Marxin lapset nimittivät Engelsiä toiseksi isäkseen; häntä
sanottiin muuten „kenraaliksi“, arvatentkin siksi, että oli
hyvin etemä sotatekniikan ja taktiikan tuntija.

Hänen tietovarastonja oli muuten erittäin laaja
ja hyvin järjestetyssä kirjastossaan työskenteli hän
säännöllisesti, mutta mitään kirjatuokan merkkiä ei hä-
nessä ollut. Päinvastoin oli hän suuri mailmannies,
niinkuin he Marxin kansja olivat „isänmaattomia“
mailman kansalaisia.

Engels keskentyi 10 vuotta jo valmistelemansa
Tieteitten filosofian kirjottamisen, kun Marx kuoli ja hän
piti melvollisuutenaan toimittaa painokuntoon tämän
perinnön. Voi sanoa, että ystämyys Marxin kansja
oli hänen elämänsä suurin onni, mutta myös sen salainen
kärjitys, uhrauhan hän sille oman työnsä. Hänellä
oli sentään suurena ilona ja lohdutusena se, että näki
elämänsä kylvön kohoavan ihanalle laiholle ja herttai-
fiin sekä malaisemiin esipuheisiin Marxin teoksia warten
maloi hän luottaman tulevaisuususkonsa.

Elök. 5 p:nä 1895 sulki hän silmänsä onnellisen ja
riikkaan elämän huipulla pysyttään nuorena raamatul-
listorkeaan ikään asti. Jälkiä jättämättä kulkivat
wuodet ja vuosikymmenet hänen ohitensa ja lyhyen
taudin jälkeen, jonka tuskien yli hänen iloinen mielensä
hänet auttoi, tempasi keweä kuolema 75-wuotisen pois.

Ferdinand Lassalle

Friedrich Engels

Marx ja Lassalle.

On tähän otettu yhteen joukkoon Ferdinand Lassallenkin kumia, tämän loistavan agitaattorin, joka voimakkaasti ponnisteli saadaakseen aikaan Saksan itsenäisen työväenpuolueen vapaamielisestä porvaristoista erillään samoihin aikoihin kuin Marx Lontoossa suoritti tutkimuksiaan työväenluokan vapauttamiseksi.

Molemmat miehet olivat yksiin aikoihin v. 1848 julistaneet taistelun taantumusta vastaan ja saivat oikeudessa vastata samallaiseen syytöksiin. Heidän puolustuspuheensa kumaa heidän luonteittensa peruseroamaisuutta. Marx on lyhyen ajiallinen, Lassalle loisteliaa ja monisanainen. Tulos sama. — Uudessa Rhein lehdesssä esiintyi usein Lassallen nimi. Sittemminkin olivat Marx ja Lassalle muorowaitutuksessa kirjewaihdon kautta, joka kuitenkin vähitellen lafkasi jonkin erimielisyyden perustalla. W. 1861 koetti Lassalle saada Margia Berliiniin suuren lehden toimittajaksi, mutta tuuma raukesi, kun Preussin hallitus ei sallinutkaan Marxin tulla maahan. Pääeroamaisuus oli se, että Marx rakensi tieteellisen todistelunsa pääasiassa oman ajan taloudellisiin todistuskappaleihin, Lassalle taas kaikkien aikain tiedollisiin asemarastoihin, filosofian ja juridikan. Marx oli realisti, Lassalle idealisti. Lassalle haki hetkellisiä voittoja ja kuoli ristiriitain murtamana, Marx tähtäsi pitemmälle eikä koskaan joutunut umpimuttaan. Lassallen toiminta on ohimenevä, Marxin työ on pysyvä.